

SM120

De paradox van elk nieuw systeem dat we bedenken

De sociale media en nieuwsdiensten krioelen van hoopvolle nieuwe initiatieven die de groei-economie moeten gaan vervangen door iets beters, iets duurzaam, groens, ecologisch verantwoord en mensgericht. Het ene systeem is nog mooier dan het anderen en we hoeven het alleen nog maar even te dóen met zijn allen. Laten we daar eens even naar gaan kijken.

De economie is een systeem. De wereldeconomie is een suprasysteem. De planeet aarde met acht miljard individuen van de soort *Homo sapiens* is ook een suprasysteem, bestaande uit talloze kleine en grote samenlevingen die op hun beurt zijn onderverdeeld in kleine en grote groepen. Die groepen bestaan uit individuele exemplaren van de soort *Homo sapiens*. Allemaal unieke individuen in termen van genen en omgevingsfactoren (*nature* versus *nurture*).

Maar die unieke individuen hebben allemaal één ding gemeen: ze zijn het resultaat van evolutie en natuurlijke selectie, dat DNA en hersenen heeft geprogrammeerd met hele specifieke eigenschappen: die van sociale groepsprimaten en jagers-verzamelaars. De moderne mens is uitermate bedreven in mondiale samenwerking. Maar we zijn, gemiddeld genomen, ook intrinsiek eenkennig, kortzichtig en zelfzuchtig. De evolutie heeft dat in ons geprogrammeerd omdat dat ons hielp om te overleven.

Als je kijkt naar de geschiedenis van de menselijke soort, zeg vanaf dat we landbouw zijn gaan bedrijven zo'n 10.000 jaar geleden, dan zijn er talloze systemen door de mens ontwikkeld om samenlevingen draaiende te houden. Maar bij élk systeem, hoe goed ook bedoeld, bij álle door mensen bedachte wetten, regels, processen, procedures en protocollen moeten we ons steeds dezelfde generieke vraag stellen:

— *Aan welke intrinsieke eigenschappen van de menselijke soort appelleert het systeem?*

De geschiedenis leert ons namelijk dat alle systemen die de mens ooit heeft bedacht, altijd hebben geappelleerd aan onze eenkennigheid, kortzichtigheid en zelfzuchtigheid. Of het nou gaat om communisme, socialisme, kapitalisme, anarchisme, conservatisme, liberalisme, nationalisme of religie, er staan altijd individuele exemplaren van de soort *Homo sapiens* aan de top. En zonder uitzondering wordt daar veel meer kapitaal, macht, kracht, invloed en controle vergaard dan in de oorspronkelijke pamfletten van de beweging staat genoteerd.

Welk systeem we ook bedenken om de neoliberale, kapitalistische, consumen­­tistische, groei-economische vrije markt te vervangen, het zal gevrijwaard moeten zijn van kortzichtigheid, eenkennigheid en zelfzuchtigheid. Maar het systeem zal door mensen worden bedacht en die zijn nu juist kortzichtig, eenkennig en zelfzuchtig! Dat is een dilemma, een paradox.

Kunnen wij onze programmering overstijgen? En moeten we die vraag niet éérst beantwoorden, voordat we opnieuw iets op precies dezelfde manier gaan veranderen en alwéér een ander resultaat verwachten?

Iets om eens rustig over na te denken.

Meer weten?

<https://www.demensalsgrens.nl> (website, WordPress)

‘De mens als grens — Over de onbuigzame barrières van ons bestaan’.

<https://www.managementboek.nl/boek/9789083207742/de-mens-als-grens-bart-flos> (boek ‘De mens als grens’ op Managementboek)